
Początki Saletynów w Polsce

W dniu 14 maja 1890 roku, Zgromadzenie otrzymało aprobatę papieża Leona XIII, co nadawało mu prawo rozszerzania się według potrzeb Kościoła na całym świecie¹. Od tego czasu saletyni pracujący dotychczas w diecezjach francuskich mogli rozciągnąć swoją działalność na inne kraje. W latach 1880-1892 pełnili posługę misyjną w Norwegii. W roku 1892 pierwsi Misjonarze Saletyni wyjechali do Stanów Zjednoczonych, a w 1899r. założono pierwsze placówki misyjne w Kanadzie i na Madagaskarze. Obok Szwajcarii powstały też nowe szkoły misyjne w Stanach Zjednoczonych, Belgii i Włoszech, które przygotowywały nowych misjonarzy². Stan osobowy Zgromadzenia w 1896 roku, wynosił 150 zakonników, co oznaczało przyrost o 139 członków w ciągu ostatnich dwudziestu lat³.

Politykę poprzedników – wojującego antyklerykalizmu w tym systematycznej likwidacji życia zakonnego we Francji – kontynuował rząd Pierre’a Waldeck-Rousseau

(1899-1902). Uchwała parlamentu o zgromadzeniach zakonnych z 1 lipca 1901 roku, dotyczyła także Zgromadzenia Misjonarzy Saletynów i zmusiła zakonników do opuszczenia La Salette i przerwania wszystkich dotychczasowych dzieł na terenie Francji⁴. Rada Generalna Zgromadzenia znalazła nowe miejsce pobytu w Tournai (Belgia), potem w Szwajcarii, a w końcu od 1903r. w Salmacie we Włoszech⁵.

Prześladowania te przyczyniły się jednak do dalszego rozszerzenia Zgromadzenia w świecie. Wzrost ten był widoczny w ilości nowopowstałych placówek, jak też coraz większym zasięgu terytorialnym saletyńskiego dzieła misyjnego. Rozwój ten następował również w kierunku wschodnim Europy.

POBYT W KRAKOWIE

Trudną do przewidzenia drogą trafili Misjonarze Matki Bożej z La Salette do Polski. Wszystko zaczęło się od Stanów Zjednoczonych, gdzie pod koniec XIX

---

¹ J. Jaouen: *Les Missionnaires...*, dz. cyt., s. 88; V. Hostachy: *Les Missionnaires...*, dz. cyt., s. 97; A. Skibiński: *Krótki zarys historii Zakonu OO. Saletynów*, w: PMBS, R. 6: 1926 nr 7 s. 194.

² A. Skibiński: *Szkola misyjna saletyńska 1876-1926*, w: PMBS, R.6: 1926 nr 8-9 s. 234.

³ R. Castel: *La Salette – Maryja na naszych drogach*, tł. ks. Z. Żyźniewski, Strasbourg 1995 s. 22.

⁴ W całej Francji rozproszono wtedy około 30 000 zakonników i zamknięto 3000 szkół nie mających aprobaty państwowej oraz ok. 1600 domów zakonnych. Por. J. Brzeziński: *O stosunku Kościoła do Państwa we Francji w świetle dokumentów Białej Księgi Stolicy Świętej*, Kraków 1906 s. 44-60; J. Makowski: *Kościół Francji*, Warszawa 1969 s. 18-19; V. Hostachy: *Les Missionnaires...*, dz. cyt., s. 122; *Księża Misjonarze Saletyni*, w: PMBS, R.15: 1935 nr 2 s. 42.

⁵ J. Jaouen: *Historia Zgromadzenia Księża Misjonarzy Saletynów*, tł. J. Zawieyski, Kraków 1956 s. 73 mps.

w. byli już saletyni francuscy w dwóch stacjach: Connecticut i Massachusetts. Musieli dobrze zapisać się dla tamtejszego Kościoła, skoro bp Tomasz Beaven, ordynariusz diecezji Springfield, Mass., w której się osiedlili, będąc w 1902 r. w Rzymie *ad limina apostolorum*, zwrócił się do ks. A. Blache MS, prokuratora Zgromadzenia przy Stolicy św., z prośbą o pomoc personalną. Biskup zaprzagnął, aby Misjonarze Saletyni objęli opieką duszpasterską w jego diecezji liczne skupiska polskich emigrantów⁶.

Nie było to jednak możliwe, gdyż w Zgromadzeniu nie było wtedy ani jednego Polaka. Biskup zaproponował wówczas, aby wysłać kilku zakonników do Polski na naukę języka, po czym przybyliby oni do Ameryki, żeby pracować w jego diecezji. Wyraził nawet gotowość pokrycia wszystkich kosztów związanych z ich podróżą i pobytem w Polsce, aż do osiągnięcia wystarczającego opanowania języka i zwyczajów polskich. Wtedy to ks. A. Blache skierował z tym projektem bpa T. Beavena do ówczesnego generała Zgromadzenia, ks. Józefa Perrin MS⁷.

Przełożony generalny po bliższym zapoznaniu się z tą propozycją i po skonsultowaniu jej ze swoją radą wyraził zgodę

na ten *eksperyment*. W połowie 1902r. zaczął zabiegać o znalezienie w Krakowie odpowiedniego mieszkania dla księży, których chciał tam wysłać. Kraków, który słynął wówczas jako *Polski Rzym*, wydawał się ks. Józefowi Perrin najbardziej odpowiednim miejscem, gdyż istniała tam możliwość kontynuowania studiów teologicznych. Napisał więc list do kard. Jana Puzyny, ordynariusza krakowskiego z prośbą o zgodę na przybycie Misjonarzy Saletynów do Krakowa. Po otrzymaniu pozytywnej odpowiedzi zdecydował się na wysłanie tam swoich misjonarzy⁸.

Wybór padł na saletynów szwajcarskich, którzy nie mieli trudności z osiedleniem się w Galicji, będącej wówczas pod zaborem austriackim. Rada Generalna 3 VIII 1902r. wydelegowała 5 młodych księży pochodzących z kantonu Valais, którzy niedawno otrzymali święcenia kapłańskie, aby w Krakowie uczyli się języka polskiego⁹. Byli to księża: Józef Fux, Salomon Schalbetter, Oswald Loretan, Gabriel Vanroth i Franciszek Schnyder¹⁰.

Przełożonym i odpowiedzialnym za tę wspólnotę wyznaczono ks. Józefa Fuxa MS. Po otrzymaniu nominacji na wyjazd do Polski, wszyscy wydelegowani księża

⁶ APSK, List ks. Oswalda Loretan do ks. superiora w Dębowcu A. Gandawskiego z 22 II 1949r., rkps; R. Wojtnik: Dzieje Polskiej Prowincji Misjonarzy Matki Bożej Saletyńskiej, Zakopane 1972 s. 6 mps.

⁷ A. Gandawski: Historia Zgromadzenia Księża Misjonarzy Saletynów w Polsce, Dębowiec 1948 s. 9 mps.

⁸ APSK (Archiwum Prowincjalne Saletynów Kraków), Kr. ZSP, t. 2 s. 1.

⁹ Ks. J. Fux otrzymał święcenia kapłańskie w 1899r., a ks. S. Schalbetter w 1901r. Obydwaj mieli ukończone studia teologiczne na Uniwersytecie Gregoriańskim i posiadali stopnie naukowe. Natomiast pozostali: ks. O. Loretan, ks. G. Vanroth i ks. F. Schnyder nie mieli ukończonych studiów teologicznych. Wszyscy trzej zostali wyświęceni na kapłanów w dniu 24 V 1902r. po ukończeniu III roku teologii na Uniwersytecie Gregoriańskim.

¹⁰ Ważniejsze dane personalne tych zakonników przedstawia tabela 1.

opuścili Salmatę 17 VIII 1902r. i udali się do rodzinnych stron na krótkie wakacje. W tym czasie odbyli także pielgrzymkę na La Salette, gdzie u stóp Płaczącej Matki powierzyli Bogu swoje kapłaństwo i nowe dzieło saletyńskie¹¹. Następnie wyruszyli do sanktuarium w Vienne, a stamtąd ich podróż biegła przez Genewę, Innsbruck, Salzburg i Wiedeń.

Do Krakowa przyjechali z Wiednia pociągiem 16 września 1902r. o godz. 20³⁰.

Stoją od lewej: ks. G. Vanroth, ks. S. Schalbetter, ks. F. Schnyder. Siedzą od lewej: ks. J. Fux, ks. O. Loretan

Od samego początku spotkali się ze zrozumieniem i życzliwym przyjęciem miejscowego duchowieństwa. Kardynał Jan Puzyrna skierował ich na tymczasowe mieszkanie do SS. Służebniczek Serca Jezusowego przy ulicy Garncarskiej w Krakowie. Siostry zakonne mimo wielkiego ubóstwa przyjęły ich serdecznie. Codziennie celebrowali Mszę św. w kaplicy klasztornej. Rozpoczęli także, naukę języka polskiego pod przewodnictwem ks. prałata Mateusza Jeża i hrabiny Wielowiejskiej. Ponieważ mieszkanie u SS. Sercanek było tylko czasowym, dlatego ks. J. Fux i ks. G. Vanroth udali się z prośbą do kardynała, aby im pozwolił szukać nowego mieszkania. Otrzymali pozwolenie i wskazówkę, by udali się do Misjonarzy św. Wincentego a Paulo, na ul. Stradom. Tam spotkali ks. Bartłomieja Szulca CM, kolegę z czasów uniwersyteckich w Rzymie, który dopomógł im w załatwieniu mieszkania w swoim klasztorze.

Po miesięcznym pobycie u sióstr, przeprowadzili się 16 października 1902r. do Misjonarzy św. Wincentego a Paulo na Stradom¹². Miejscowy przełożony ks. Józef Kryśka CM, przydzielił im za nauczyciela ks. J. Głogowskiego CM¹³, znawcę historii i literatury polskiej oraz niemieckiej. Tutaj też pod jego i innych wybitnych profesorów opieką, zapoznawali się z językiem polskim. Ponadto trzej księża: F. Schnyder, O. Loretan i G. Vanroth uczęszczali na wykłady na Uniwersytet Ja-

¹¹ P. Jamioł: Ks. Franciszek Schnyder MS, w: *Unitas* 1994 nr 4 s. 5.

¹² ACM syg. B I-5, *Księga Dochodów 1901-1906* s.24.

¹³ *Catalogue des maisons et du personnel de la Congregation de la Mission 1902*, Paris Janvier 1902 s. 42-43; APSK, List ks. Oswalda Loretan..., dz. cyt., s. 3.

gielloński, aby ukończyć ostatni rok teologii, gdyż zostali wyświęceni przed ukończeniem studiów teologicznych.

We wrześniu 1903r. odwiedził ich wyśłannik bpa T. Beavena, ks. B. Schmitz, wikariusz generalny diec. Springfield, by dowiedzieć się jakie uczynili postępy w nauce języka polskiego¹⁴. Korzystając z okazji udzielił im kilka lekcji języka angielskiego, po czym pojechał do Lwowa szukać księży polskich do pracy duszpasterskiej w USA. To od niego dowiedział się metropolita lwowski abp Józef Bilczewski o Misjonarzach Saletynach przebywających w Krakowie. Kolejny kontakt saletynów z biskupem J. Bilczewskim miał miejsce w Rzymie w 1904r. Przebywającemu tam z pielgrzymką u papieża biskupowi, złożył wizytę prokurator Zgromadzenia Misjonarzy Matki Bożej z La Salette, ks. Auguste Blache. Stała się ona okazją do wstępnych rozmów co do ewentualnego osiedlenia się saletynów w archidiecezji lwowskiej. Arcybiskup J. Bilczewski uznał to spotkanie za opatrnościowe i przedłożył władzom Zgromadzenia propozycję objęcia na terenie jego archidiecezji parafii, z możliwością założenia domu zakonnego¹⁵.

PRAKTYKI DUSZPASTERSKIE

Nie od razu zgodził się na tę propozycję ks. generał. Powodów było kilka.

Księża przebywający w Polsce byli jeszcze za mało doświadczeni, ponadto Zgromadzenie miało zobowiązania względem bpa ze Springfield, który pokrywał kosztą podróży, nauki oraz ich utrzymania w Krakowie. Ostatecznie nie odrzucono oferty i ks. Generał zgodził się na objęcie pracy duszpasterskiej w diecezji lwowskiej, ale tylko w celu bliższego zapoznania się z językiem polskim i polskimi zwyczajami, by skuteczniej pracować później w Stanach Zjednoczonych¹⁶.

Po 18 miesiącach intensywnej nauki języka polskiego, z inicjatywy ks. J. Fuxa, kapłani ci zostali skierowani przez Radę Generalną na praktyki duszpasterskie w parafiach diecezjalnych pod kierunkiem miejscowych proboszczów. Wszyscy otrzymali przydział do parafii położonych w diecezji krakowskiej i lwowskiej, w których biskupi ordynariusze byli otwarci na działalność nowego Zgromadzenia. Od marca 1904r. pełnili funkcje wikariuszy w następujących parafiach:

- ks. F. Schnyder – Krzęcin k. Skawiny w diec. krakowskiej
- ks. J. Fux – Jaworzno w diec. krakowskiej
- ks. O. Loretan – Busk k. Lwowa w diec. lwowskiej
- ks. G. Vanroth – Rodatycze w diec. lwowskiej

¹⁴ ACM syg. B I-5, dz. cyt., s. 43.

¹⁵ A. Gandawski, dz. cyt., s. 9.

¹⁶ A. Gandawski, dz. cyt., s. 11.

- ks. S. Schalbetter – Zakopane w diec. krakowskiej u Ojców Jezuitów¹⁷.

Ks. Schnyder od marca 1904r. pełnił obowiązki wikariusza w parafii Krzęcin. To tutaj pod okiem proboszcza i dziekana skawińskiego ks. Edwarda Śląskiego poznawał tajniki duszpasterskie. Do jego obowiązków należało: codzienna Eucharystia z homilią, katechizacja w szkole, udzielanie Sakramentów świętych, odprawianie nabożeństw i pogrzebów. Ponadto często wyjeżdżał z posługą duszpasterską do innych parafii położonych w tym dekanacie¹⁸.

Podobnie przebiegała praktyka duszpasterska pozostałych kapłanów. Pod kierunkiem miejscowych proboszczów mieli w tym czasie możliwość bliższego poznania zwyczajów i metod duszpasterskich¹⁹. Ks. O. Loretan przydzielony został do Buska k. Lwowa, gdzie proboszczem a zarazem dziekanem był ks. Kazimierz Aktyl. Tak pisze on o swoim proboszczu: *Mój proboszcz był dla mnie jakby ojcem, a rok pobytu w jego domu i parafii liczę za najszczęśliwszy w moim całym życiu. To samo chyba stwierdzić trzeba o wszystkich innych dobrodziejach, którzy się w owych różnych parafiach podjęli względem kolegów tegoż odpowiedzialnego zadania mistrzów nowicjusów*²⁰.

Jedynie ks. Schalbetter, który miał kłopoty ze zdrowiem przebywał na kuracji w Zakopanem, gdzie mieszkał u Ojców Jezuitów. Tu, wg relacji ks. Loreta, miał okazję zetknąć się ze słynnym pisarzem H. Sienkiewiczem, dzięki czemu *wziął górę nad nami w znajomości polonistyki, którą następnie władał jak Polak rodzony*²¹.

Pomimo licznych obowiązków duszpasterskich, kapłani ci nie zapomnieli o życiu zakonnym. Co roku brali udział w rekolekcjach zakonnych organizowanych przez ks. J. Fuxa. Podczas jednych z takich rekolekcji w Rodatyczach, miało miejsce historyczne wydarzenie. Po raz pierwszy na polskiej ziemi odbyło się złożenie ślubów zakonnych Misjonarzy Saletynów. W dniu 21 października 1904r. superior J. Fux, jako delegat ks. generała, przyjął na swoje ręce profesję wieczystą współbraci: ks. G. Vanrotha, ks. O. Loreta i ks. F. Schnydera²².

Ponieważ Polacy z Ware w diecezji Springfield przysyłali do biskupa Beavena petycje o kapłana ze znajomością języka polskiego, biskup czynił większe naciski na przełożonych Zgromadzenia. Ci z kolei przynaglali swoich zakonników przebywających na praktykach w Polsce do szybkiego wyjazdu do Stanów Zjednoczonych. Podczas lata 1904r. księża

¹⁷ APSK, Kr. ZSP, s. 7-8.

¹⁸ P. Jamioł: Ks. Franciszek Schnyder MS, w: *Unitas* 1994 nr 4 s. 5.

¹⁹ Tenże, Ks. Józef Fux MS pierwszy superior na polskiej ziemi, w: *Unitas* 1993 nr 1 s. 7.

²⁰ APSK, List ks. Oswalda Loreta..., dz. cyt., s. 4.

²¹ Tamże, s. 4.

²² P. Jamioł: Ks. Józef Fux..., dz. cyt., s. 7.

J. Fux i O. Loretan otrzymali polecenie przygotowania się do wyjazdu i na mocy decyzji ks. Generała J. Perrin z 10 grudnia 1904r., opuścili tymczasowe placówki i wyjechali do pracy duszpasterskiej w USA²³. Do wyznaczonej przez bpa parafii Ware przybyli 22 grudnia 1904r. i od 1 stycznia 1905r. objęli pracę wśród Polonii²⁴.

Natomiast księża G. Vanroth, F. Schnyder i S. Schalbetter nadal pozostali w Polsce. Kontakt z polską parafią i okres pobytu w Krakowie uświadomił szwajcarskim saletynom jak wiele powołań kapłańskich i zakonnych kryje polska ziemia. Otworzyła się więc przed nimi możliwość rozwoju Zgromadzenia na ziemiach polskich. Zamiast uczyć języka polskiego obcokrajowców i wysyłać ich do pracy w Ameryce, korzystniej będzie – uważali – przyjmować do Zgromadzenia Polaków i formować ich na misjonarzy do pracy wśród Polonii amerykańskiej. Dlatego początkowo kilku kandydatów pochodzących z archidiecezji lwowskiej wysłali do szkoły saletyńskiej w Tournai (w Belgii), aby tam przygotowywali się do kapłaństwa²⁵. Szybko jednak przekonali się, że taki eksperyment nie zdaje egzaminu i trzeba szukać lep-

szego rozwiązania. Wówczas ks. G. Vanroth, pełniący po wyjeździe ks. J. Fuxa obowiązki superiora, zwrócił się z tym problemem do abpa J. Bilczewskiego, prosząc go o pozwolenie na otwarcie w jego diecezji Szkoły Apostolskiej, i w miarę możliwości przyznanie placówki na ten cel²⁶. Mimo interwencji ordynariusza ze Springfield, grupa wymienionych wyżej zakonników uzgodniła z zarządem generalnym Zgromadzenia dalszy pobyt w Polsce, ponieważ zaistniała możliwość stałej fundacji saletyńskiej w tym kraju.

W lipcu 1905r. arcybiskup J. Bilczewski powierzył saletynom parafię w Puźnikach i zezwolił na założenie Szkoły Apostolskiej²⁷. Kanoniczne objęcie parafii przez Misjonarzy Saletyków odbyło się 17 sierpnia 1905 roku, a na mocy decyzji władz Zgromadzenia z 30 listopada 1905r. otwarto pierwszy saletyński dom zakonny w Polsce²⁸. Począwszy od 1906 roku tj. roku założenia szkoły apostolskiej w Puźnikach, rozpoczął się wzrost dzieła saletyńskiego, dzięki młodym apostołom, kandydatom na przyszłych misjonarzy. Po przeniesieniu szkoły do Dębowca w 1911 roku, dzieło to znalazło tam lepsze warunki rozwoju. Kandydaci na misjo-

²³ Ks. O. Loretan wyjechał z Buska 20 XI 1904r., zob. *Catalogus Universi Venerabilis Cleri Secularis et Regularis, Leopoli 1905* s. 193.

²⁴ Zob. P. Jamiol: *Ks. Józef Fux...*, dz. cyt., s. 6; APSK, *List ks. Oswalda Loretan...*, dz. cyt., s. 5.

²⁵ APSK, E. Picard: *Moje pamiętniki z Polski*, s. 1 mps.

²⁶ AZSR, KURG G 10-II, uchw. 171 z 22 VI 1905r.; P. Jamiol, J. Pochwat: *Kult Matki Bożej z La Salette w Sanktuarium Misjonarzy Matki Bożej z La Salette w Dębowcu, Kraków 1994* s. 54 mps.

²⁷ APSK, E. Picard, *Moje...*, dz. cyt., s. 1; L. Carlier: *Zjawienie się Matki Boskiej na górze Saletyńskiej, Kraków 1911* s. 81.

²⁸ AZSR, KURG G 10-II, uchw. 240 z 6 X 1905r. t.2 s. 240.

narzy w pierwszym okresie musieli wyjeżdżać do nowicjatu do Włoch, a po jego ukończeniu odbywać studia filozoficzno-teologiczne najczęściej we Fryburgu (Szwajcaria), Tournai (Belgia) czy Rzymie. W dniu 8 września 1924 roku otwarty został nowicjat, a od 1928 roku zaczęło funkcjonować również Wyższe Seminarium Duchowne w Dębowcu. Dębowiec stał się też miejscem kultu Maryi Płaczącej z La Salette, do którego zaczęli licznie przybywać pielgrzymi. Aż do dziś pozostaje on miejscem szczególnej czci Maryi, a dla Misjonarzy Saletynów jest domem macierzystym.

Pieczącą w rozwoju zgromadzenia było ostateczne zatwierdzenie jego reguł zakonnych przez papieża Piusa XI w roku 1926. Po kapitule generalnej w tymże

roku, Zgromadzenie zostało podzielone na 6 regionów (Francja, USA, Kanada, Polska, Brazylia i Madagaskar). Pierwszy zarząd prowincjalny regionu Polska został mianowany przez radę generalną 24 sierpnia 1926r. w składzie: ks. Salomon Schalbetter MS – delegat regionalny i ekonom regionalny; ks. August Gauthier MS – I radny i monitor; ks. Franciszek Dantin MS – II radny; ks. Andrzej Skibiński MS – sekretarz regionalny²⁹.

Kolejna kapituła generalna zwołana w 1932 roku, podjęła decyzję o podziale Zgromadzenia na prowincje, a oficjalnie zaczął on obowiązywać od 9 lutego 1934 roku. Wyodrębnione zostały wtedy: Francja, USA, Brazylia i Polska prowincja *Matki Bożej Królowej Polski*³⁰. Pierwszym jej prowincjałem został ks. Michał Kolbuch MS, a radnymi: ks. Michał Bielak MS i ks. August Gauthier MS³¹.

Po odejściu z Puźnik w 1921 roku, Saletyni otrzymali parafię w Stanisławowie w 1926r. W trzy lata później przeniesiony został też nowicjat do Hurka k. Przemysła. Podjęto ponadto pracę w innych parafiach: Kobylance (1930), Lwowie Zniesieniu (1933) oraz Rzeszowie (1936) i Ostrowcu Świętokrzyskim (1938).

Pierwsza klasa Szkoły Apostolskiej w Puźnikach – 1906/07 wraz z profesorami.

²⁹ P. Jamiol: Zarząd prowincjalny w historii, w: *Unitas* 1996 nr 5 s. 13.

³⁰ Archiwum Zgromadzenia Saletynów Rzym (AZSR), KURG t. 5, uchwała nr 4 s. 49.

³¹ P. Jamiol: Zarząd..., dz. cyt., s. 14.

Tabela: ważniejsze dane personalne pierwszej wspólnoty saletyńskiej w Polsce³².

Nazwisko i Imię	Data i miejsce urodzenia	I Profesja zakonna	Profesja wieczysta	Święcenia kapłańskie	Lata studiów i stopnie naukowe
Fux Józef	1872.05.10 Embd (Valais) Szwajcaria	1893.12.25 La Salette Francja	1901.11.01 Salmata Włochy	1899.95.27 Rzym Włochy	1894 – 1900 Loeche, Rzym, dr filozofii
Loretan Oswald	1876.03.04 Loeche (Valais) Szwajcaria	1895 06 21 La Salette Francja	1904.10.21 Rodatycze Polska	1901 06 01 Rzym Włochy	1897 – 1902 Rzym, Kra- ków, dr filozofii
Schalbetter Salomon	1873.07.27 Grengiols (Valais) Szwajcaria	1895.06.21 La Salette Francja	1904.09.08 Tournai Belgia	1901.06.01 Rzym Włochy	1896 – 1902 Rzym, dr filozofii mgr teologii
Schnyder Franciszek	1872.12.30 Gampel (Valais) Szwajcaria	1896.08.29 La Salette Francja	1904.10.21 Rodatycze Polska	1901.06.01 Rzym Włochy	1896 – 1902 La Salette, Rzym, Kraków, dr filozofii
Vanroth Gabriel	1875.02.04 Loeche (Valais) Szwajcaria	1896.06.21 La Salette Francja	1904.10.21 Rodatycze Polska	1902.05.24 Rzym Włochy	1897 – 1903 Rzym, Kraków, dr filozofii, mgr teologii

Aktualnie Prowincja polska ma obecnie 35 domów zakonnych i 198 zakonników (stan z 10 lutego 1997r.)³³.

Ks. Jerzy Lis, MS

Ks. Jerzy Lis, MS, ur. 1965, absolwent AE i Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie; katecheta w Warszawie.

³² Opracowano na podstawie: APSK, Ecole Apostolique a Puźniki; APSK, Notes de la Semaine Ecole Apostolique 1907-1932, rkps; APSK, Karty personalne zakonników prowincji polskiej; AZSR, Fiche du Personnel; Notice Biographique; APSK, Kr. ZSP, t. 2; Elenchus Sodalium ac Domorum Congregatio Missionariorum Dominae Nostrae a La Salette, Roma 1998.

³³ Elenchus..., dz. cyt., s. 128.